

کنفرانس بین‌المللی سازمان همکاری شانگهای در قرقیزستان

کنفرانس بین‌المللی سازمان همکاری شانگهای با عنوان: "عامل همگرایی اوراسیای مرکزی: ظرفیت کشورهای ناظر و کشورهای همسایه" به ابتکار آقای الکساندر کنیازف مدیر موسسه روسی کشورهای مستقل مشترک‌المنافع و رئیس بنیاد اجتماعی کنیازف در تاریخ 15 و 16 خرداد ماه سال جاری در ایسپک‌کول قرقیزستان برگزار گردید. در این گزارش به اختصار مهمترین دیدگاه‌های مطرح شده در کنفرانس ارائه می‌گردد.

الکساندر کنیازف مدیر موسسه روسی کشورهای مستقل مشترک‌المنافع اظهار داشت: در قالب "سازمان شانگهای" کشورهای عضو موفق شدند اصول جدید روابط دوجانبه بدون در نظر گرفتن موانع سیاسی یا ایدئولوژیکی و توسل به زور یا تهدید را ایجاد نمایند که انجام عملیات نظامی، عدم امنیت و ثبات در آسیای مرکزی را منتفی می‌نماید. این ویژگی سازمان، اساسی‌ترین عامل برای افزایش تمایل سایر کشورها برای پیوستن به آن است. شرکت کنندگان این کنفرانس به خوبی می‌دانند که مهمترین موضوع سازمان همکاری شانگهای در حال حاضر تقویت کشورهای اوراسیای مرکزی و ارزش‌ها و ایده‌هایی است که باید بر اساس نظم نوین جهانی صورت گیرد. جهان پس از بحران اقتصادی، جهان دیگری خواهد شد. نقش رقابت و اختلاف پر رنگ‌تر می‌شود. اکنون منافع کشورها است که دنیا را به پیش می‌برد و در حال حاضر مبحث انرژی مبرم‌ترین و مهمترین موضوع دنیا می‌باشد. دو کشور بزرگ چین و روسیه عضو شانگهای می‌باشند و مهمترین نقش سازمان همکاری شانگهای ایجاد رفاقت و گسترش روابط دو جانبه میان این دو ابر قدرت می‌باشد. آینده دنیا را ابر قدرت‌ها تعیین خواهند کرد؛ یعنی کشورهایی که دارای اقتصاد و انرژی هستند. در توسعه سازمان همکاری شانگهای دکترین سیاست خارجی روسیه و چین

تاثیرگذار است. در واقع مکانیزم سازمان همکاری شانگهای وابسته به توافقات چین و روسیه است.

امنیت را بدون شرکت کشورهایی بزرگی مانند ایران نمی‌توان در منطقه تامین کرد لذا عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای ضروری است.

کنستانتین سربوژکین، کارشناس ارشد موسسه مطالعات استراتژیک قزاقستان نیز اظهار داشت: با تشکیل این سازمان علاوه بر مشکلات گذشته، مشکلات جدیدی بروز کرده است. به عنوان نمونه مشکل افغانستان، مبارزه با قاچاق مواد مخدر و غیره مشکلاتی است که شانگهای باید آنها را حل کند ولی این کار عملاً امکان‌پذیر نیست. سازمان همکاری شانگهای برای جلوگیری از قاچاق مواد مخدر باید دیواری در اطراف افغانستان ایجاد کند و کشورهای آسیای مرکزی هم در این اقدام ذی‌نفع می‌باشند. جهت مذاکرات با افغانستان و حل مشکلات آن باید از ایران استفاده کرد. افغانستان خود باید اعلام کند که چه می‌خواهد. توسعه اعضای سازمان ایده جالبی است و سازمان می‌تواند ایران، پاکستان و هند را به عضویت خود در بیاورد؛ آنگاه تبدیل به یک سازمان بزرگ منطقه‌ای با اقتصادی بزرگ شود. البته این ایده به عقیده من عملی نیست، زیرا پذیرش هر یک از این اعضا به جز مغولستان باعث بروز مشکلات جدیدی خواهد شد که در چارچوب سازمان قابل حل نخواهد بود؛ یکی از این مشکلات مبارزه با افراط‌گرایی اسلامی است.

مشکل دیگر سازمان همکاری شانگهای مشکل انرژی است. ایجاد باشگاه یا واحد انرژی در سازمان همکاری شانگهای ایده خوبی است ولی عملی نیست زیرا مبارزه و رقابت در رابطه با ذخایر انرژی بسیار پیچیده و مشکل‌زا است. چین در این زمینه ذی‌نفع است زیرا که سرمایه‌گذار اصلی سازمان می‌باشد و اگر پیشنهاد چین در این خصوص مورد توافق روسیه قرار گیرد این سازمان موفق خواهد بود.

مشکل دیگر خروج از بحران اقتصادی است که باز هم آن را عملی نمی‌دانم زیرا ایجاد پول واحد در قلمرو سازمان شانگهای امکان‌پذیر نیست. اگر مانند شوروی سابق روبل را پول واحد قرار دهیم مشکل است زیرا کنار گذاشتن یورو و دلار امکان‌پذیر نیست.

خانم خوونپین کارشناس موسسه مطالعات آسیای مرکزی ارومچی چین در

ادامه بیان داشت: انرژی، ارتباطات و سرمایه‌گذاری، مهمترین عوامل رشد اقتصادی سازمان به شمار می‌روند. موارد پیشنهادی که از سوی اقتصاددانان چینی برای سازمان همکاری شانگهای ارائه شده است عبارتند از:

- نخست لازم است همکاری میان کشورهای عضو در زمینه حمل و نقل و ارتباطات تقویت شود. چینی‌ها می‌گویند اگر می‌خواهی پولدار شوی اول باید جاده را تمیز کنی. بنابراین تنها توسعه جاده‌ها می‌تواند گردش منابع انسانی و مادی را ایجاد کند و در آن زمان می‌توان همکاری اقتصادی منطقه‌ای را توسعه داد. توسعه همکاری کشورهای عضو در زمینه انرژی و ارتباطات باید تسریع شود. این کار باعث جذب سرمایه، افزایش اشتغال و تولید بیشتر و مقابله با بحران در هر یک از کشورها خواهد شد.

- همکاری در زمینه‌های مالی باید تقویت گردد. مذاکرات چند جانبه موجب پیشبرد ایجاد صندوق ضد بحران سازمان همکاری شانگهای خواهد شد. اتحادیه میان بانکی سازمان همکاری شانگهای کمک به توسعه اقتصادی هر یک از اعضای شانگهای خواهد کرد ولی این کار به سختی پاسخگوی نیازهای همکاری اقتصادی منطقه‌ای است. با نگاه به آینده و برای پیشبرد همکاری اقتصادی منطقه‌ای لازم است موضوع تاسیس بانک توسعه سازمان همکاری شانگهای به بحث گذاشته شود.

- رشد ظرفیت اقتصادی کشورهای عضو سازمان شانگهای می‌تواند به ایجاد صندوق توسعه همکاری سازمان شانگهای و برنامه سنجیده مالی چند جانبه ضد بحران کمک کند. برای تسریع در همگرایی سازمان همکاری شانگهای استفاده از امتیازات مکمل کشورهای عضو در زمینه‌های فنی، مالی، بازاری، تحکیم همکاری در زمینه‌های کشاورزی، تبادل تجربه میان کارفرمایان و دانشمندان کشورهای عضو شانگهای باید مورد استفاده قرار گیرد. در زبان چینی معنای دوم بحران شانس است و به عقیده وی این بحران برای سازمان همکاری شانگهای یک فرصت است که بدانند و تلاش کنند چگونه خود را از این وضعیت نجات دهد و راه حل عاقلانه‌ای برای آن بیابد.

سیف‌الله صفراف معاون موسسه مطالعات استراتژیک تاجیکستان نیز اظهار

داشت: سازمان همکاری شانگهای دارای امکانات زیادی نه تنها برای روسیه و چین بلکه

برای همه کشورهای آسیای مرکزی است. به عنوان نمونه منابع هیدرو انرژی تاجیکستان و قرقیزستان، نفت و گاز قزاقستان و روسیه می‌توانند تامین کننده نیازهای چین باشند. سازمان همکاری شانگهای باید انتظارات جامعه جهانی را برآورده سازد. طبیعی است که هر یک از کشورهای عضو آن را محرکی مؤثر برای منافع خود می‌دانند. در حل اختلافات باید تصمیم واحدی اتخاذ کرد. وظیفه اعضا یافتن راه‌های متوازن کننده است. سازمان همکاری شانگهای در آینده تبدیل به یک سازمان سیاسی و امنیتی چیزی که روسیه به دنبال آن است، نخواهد شد. سازمان همکاری شانگهای دو کشور بزرگ دنیا را به هم مرتبط نموده و می‌خواهد در برابر امریکا قرار دهد. این سازمان جهت عملی کردن سیاست‌های روسیه در عرصه جهانی می‌باشد. در این زمینه چین محتاطانه عمل می‌کند. در حال حاضر امریکا برای چین مهم‌تر از روسیه است.

در خصوص مسئله همگرایی، موضوع مهم و جدی که برای سازمان همکاری شانگهای وجود دارد، همگرایی منطقه‌ای و توسعه آن می‌باشد که البته کار ساده‌ای نمی‌باشد. باید گفت کشورهایی نظیر ارمنستان و بلاروس هم باید به سازمان جذب شوند زیرا آنها در سازمان کشورهای مستقل مشترک‌المنافع حضور دارند.

در مورد تروریسم ایده‌های مختلفی وجود دارد. در خصوص مبارزه با تروریسم، افراط‌گرایی، قاچاق انسان و مواد مخدر و جدایی طلبی اقداماتی در سازمان انجام شده ولی محسوس نیست.

از طرفی اگرچه امکان سرمایه‌گذاری مشترک وجود ندارد ولی می‌توان بانک‌های مشترک ایجاد کرد. سازمان همکاری شانگهای مبالغی جهت توسعه زیر ساخت‌های حمل و نقل و انرژی به تاجیکستان کمک نموده است. البته این کمک از سوی چین بوده است.

در رابطه با ایران، عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای از نظر امنیت و اقتصاد به نفع کشورهای عضو خواهد بود. اکنون ایران نه تنها با تاجیکستان بلکه با روسیه، چین و سایر اعضا همکاری گسترده‌ای دارد.

حاج محمد عمرف کارشناس ارشد موسسه مطالعات اقتصادی تاجیکستان به

عنوان یکی دیگر از سخنرانان این همایش اظهار داشت: همگرایی اقتصادی مؤثرترین راه‌کار جهت توسعه و رشد اقتصادی در سازمان است. واگرایی برای کشورهای منطقه پیامدهای

نامطلوبی به جای خواهد گذاشت. بر اساس آمار اقتصاد جهانی چنانچه واگرایی ادامه داشته باشد تا سال 2025 کشورهای منطقه پایین‌ترین رشد اقتصادی را خواهند داشت. کشورهای منطقه هر کدام به دنبال الگوی خود هستند اما اگر الگویی واحد و یا اتحادیه‌های اقتصادی وجود داشته باشند حل و فصل مشکلات زودتر انجام می‌شود و بسیاری از کشورها از انزوا خارج می‌شوند. در حال حاضر مشکلات زیادی در رابطه با ترانزیت کالا و انتقال آنها وجود دارد.

مشکل دیگر مسئله آب و انرژی است. در زمان شوروی مشکل آب وجود نداشت اما در حال حاضر کشورهای که دارای منابع آبی هستند مانع رسیدن سایر کشورها به آب می‌شوند. به عنوان نمونه می‌توان به نیروگاه راغون اشاره کرد. طرح این نیروگاه با حضور همه کشورها از جمله ازبکستان در زمان شوروی صورت گرفت و باعث شد سیستم آبیاری ازبکستان بهبود یابد در حالی که امروز معتقدند که این طرح باعث مصیبت بزرگی می‌شود. بنابراین سازمان همکاری شانگهای به طور جدی باید به دنبال رفع این مشکل باشد.

ولادیمیر پارامانوف از ازبکستان نیز بیان داشت: باشگاه انرژی در سازمان همکاری شانگهای متحد کننده کشورها است. این کار باعث می‌شود تاجیکستان از انزوای اقتصادی و جغرافیایی خارج شود، توسعه و پیشرفت ازبکستان دو برابر شود و ساختاری ایجاد شود که انرژی را به جهان منتقل نماییم. این ایده موجب پیوستن ایران به سازمان خواهد شد. پیوستن ایران به سازمان در واقع مانند پلی خواهد بود که مسیر زمینی با خاور نزدیک، چین، روسیه و آسیای مرکزی و اقیانوسیه را به هم مرتبط می‌سازد. با وجود ایران مشکل کمبود آب آسیای مرکزی حل خواهد شد. اگر چه این کار موجب تحریک کشورهای غربی و آمریکا است ولی به نفع سازمان شانگهای خواهد بود.

ولادیمیر پلاستون استاد موسسه شرق شناسی روسیه نیز اظهار داشت: سازمان همکاری شانگهای لازم است اصل ویژه‌ای برای حل مشکل افغانستان تهیه نماید. این اصل باید با حضور سازمان‌های داخلی افغانستان در جریان مذاکرات و مساعدت برای حل مشکلات اقتصادی ایجاد شده در این کشور باشد. البته نه تنها منافع سیاسی و اقتصادی

بلکه اقتصادی سالم با حل مشکلات تروریسم و قاچاق مواد مخدر هم باید مورد توجه قرار گیرد که با این کار همه کشورهای عضو شانگهای نیز تحت تاثیر قرار می‌گیرند. در مورد عضویت دائم ایران در سازمان همکاری شانگهای، این کشور ضمن امضای قرارداد باید شرایطی را برای عضویت در این سازمان بپذیرد.

قادر ملیک اف از قرقیزستان در ادامه اظهار داشت: ایران به عنوان یک کشور مهم منطقه‌ای از نظر فرهنگی و مذهبی با کشورهای منطقه دارای اشتراکات زیادی است. اگرچه این کشور دارای مذهب شیعه است ولی هیچ‌گاه دشمنی با کشورهای اهل سنت نداشته است. همسایگی ایران با پاکستان و افغانستان و همکاری ایران در تامین امنیت این دو کشور به ویژه افغانستان نقش انکار ناپذیری دارد. نکات مثبت عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای از نکات منفی آن بیشتر است. نکات منفی هم در اثر تبلیغات آمریکا و کشورهای غربی ایجاد شده است. ایران جوابگوی امنیت و همگرایی اقتصادی در منطقه است. در مورد حل مشکل افغانستان تاکنون هیچ سازمان بین‌المللی نتوانسته است اقدامی انجام دهد ولی سازمان شانگهای می‌تواند با جذب ایران قدم‌های مثبت و مؤثری در این زمینه بردارد. چین ممکن است از عضویت ایران در سازمان شانگهای نگران باشد دلیل آن هم کشورهای عربی است زیرا کشورهای عربی لابی آمریکا هستند. عربستان سعودی شریک اصلی چین در تامین انرژی این کشور است. عضویت ایران برای سازمان همکاری شانگهای از نظر اقتصادی هم بسیار مثبت می‌باشد.

آلگ استالپوفسکی از ازبکستان پس از اشاره به روابط تاریخی ایران با افغانستان و مساعدت‌های ایران به این کشور اظهار داشت که ایران مهمترین و موثرترین کشور منطقه در حل مشکلات است. کشورهای دیگر از کمک به افغانستان به عنوان تبلیغ استفاده می‌کنند در حالی که ایران هیچ‌گاه این کار را انجام نداده است. 75٪ کمک‌ها از سوی ایران صورت می‌گیرد و با کنترل دقیق این کشور یک ریال از آن به هدر نمی‌رود و بدون هدف صرف نمی‌شود. ایران کمک‌های فرهنگی، اقتصادی و انتظامی در رابطه با مبارزه با مواد مخدر به افغانستان ارائه نموده است. بنابراین عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای می‌تواند عامل تکمیل کننده امنیت منطقه گردد. غرب به خوبی متوجه نقش ایران در

منطقه است و در رابطه با مشکلات منطقه از ایران کمک می‌گیرد. لذا عضویت ایران در سازمان لازم و ضروری است.

سپس پان ژوپین رئیس موسسه مطالعات آسیای مرکزی ارومچی چین اظهار داشت: امنیت سازمان همکاری شانگهای در مقیاس بالا وابسته به امنیت و ثبات اقتصادی روسیه و چین است. در عین حال توسعه آتی این دو ابر قدرت وابسته به موفقیت های سیاسی و اجتماعی کشورهای منطقه است. با توجه به مساحت و جمعیت سازمان همکاری شانگهای این سازمان می‌تواند یکی از عوامل تعیین کننده نظم جهانی باشد. اگر هدف تنها حل مشکلات زندگی مردم در فضای سازمان همکاری شانگهای باشد، این هدف دست یافتنی است.

پروین معظمی گودرزی کارشناس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی دیگر از سخنرانان اظهار داشت: سازمان همکاری شانگهای تاکنون دو عملکرد امنیتی - سیاسی و توسعه اقتصادی، تجاری و همکاری های انرژی را در اهداف خود قرار داده و با همکاری اعضا در صدد تحقق این اهداف می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران در هر دو بعد قابلیت و ظرفیت های لازم را دارا است.

در بعد سیاسی ایران دارای زمینه های مناسبی برای همکاری با شانگهای می‌باشد و عضویت در آن با سیاست اصولی ایران در افزایش همکاری با همسایگان و سازمان های اقتصادی منطقه ای و بین المللی همخوانی دارد و از سویی دیگر نیز از نظر سیاست های کلی منطقه ای و بین المللی نوعی نزدیکی و اشتراک مواضع میان ایران و این سازمان دیده می‌شود. به همین خاطر است که جمهوری اسلامی ایران تقویت همگرایی کشورهای عضو و استفاده از پیمان های منطقه ای برای تامین منافع کشورهای منطقه را عنوان کرد.

بی شک پذیرش عضویت ایران در تحقق اهداف استراتژیک این پیمان بزرگ منطقه ای مؤثر و سازنده خواهد بود به علاوه آن که عضویت ایران به واسطه نقش آفرینی آن در عرصه های مهم زیر برای سازمان مفید خواهد بود:

-
1. نقش ثبات دهنده و نفوذ سیاسی و فرهنگی موثر ایران در کشورهای منطقه؛
 2. نقش فعال ایران در مقابله و مبارزه با قاچاق مواد مخدر.

در کنار موقعیت ژئوپلیتیک و ظرفیت‌های سیاسی، جمهوری اسلامی ایران با توانمندی‌های اقتصادی و بهره‌گیری از ذخایر و مسیرهای انتقال انرژی، نقش ویژه‌ای به این کشور در رابطه با سازمان همکاری شانگهای داده است. ایران با دارا بودن منابع عظیم انرژی و موقعیت جغرافیایی ویژه تنها کشوری است که به‌طور هم‌زمان به خلیج فارس و دریای خزر متصل است. این ویژگی، انتقال نفت آسیای مرکزی از این مسیر را ممکن می‌سازد. در اختیار داشتن ساحل وسیع خلیج فارس و تسلط بر تنگه استراتژیک هرمز به ایران قدرت قابل ملاحظه‌ای در معادلات انرژی جهان بخشیده است. در عین حال با قرار داشتن در شاهراه ارتباطی کشورهای اروپایی آسیایی به عنوان مزیتی وسوسه کننده برای دیگر اعضا به شمار می‌رود.

پیوستن کشوری مانند ایران به سازمان شانگهای که دارای توان اقتصادی بالا و منابع غنی انرژی است، به نفع این سازمان خواهد بود. ایران در منطقه و جهان از جایگاه شایسته و مهمی برخوردار است و بدون شک عضویت دائم آن در سازمان همکاری شانگهای باعث تقویت اعتبار، توان و نفوذ این سازمان خواهد شد.

پروین معظمی گودرزی

مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز